

DOI 10.31558/2307-2318.2024.4.1

УДК 339.5

JELClassification: F 17

Власенко І.В.

д.е.н., професор, професор кафедри економіки та торгівельного підприємництва

Приватний вищий навчальний заклад

Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва

<https://orcid.org/0000-0002-3909-1179>

e-mail: vlasenkoivol@gmail.com

Коцербя Н.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри оподаткування та фінансів

Приватний вищий навчальний заклад

Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва

<https://orcid.org/0000-0001-5161-3182>

e-mail: nata03198630@gmail.com

Солоненко А.В.

викладач

Структурний підрозділ «Фаховий коледж конструювання одягу»

<https://orcid.org/0009-0005-8948-1270>

e-mail: 9881994@gmail.com

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Розглянуто динаміку співвідношення експорту та імпорту України за останні роки та показано, що разом із зростанням обсягів експортно-імпортних операцій, імпорт в Україну в останні роки хронічно випереджає експорт. Проаналізовано обсяг зовнішньоторговельних операцій з основними партнерами України а також дана характеристика товарної структури зовнішньої торгівлі України за 2021-2023 роки. Показано, що в експорті значно переважає продукція сільського господарства а також продовольчі товари. Показано, що у 2023 році в Україні спостерігався значний дефіцит торгівлі товарами на суму 26,4 млрд доларів. Його спричинили два ключові фактори – проблеми в логістиці і потреби оборони. Проаналізовано обсяг експортно-імпортних операцій товарів за регіонами України. Розглянуто основні завдання для успішного розвитку міжнародної торгівлі України. Серед першочергових є підготовка норм, які визначають юридичні основи зовнішньоекономічної діяльності, та їх регулювання; визначення режиму експорту, правил ввезення та вивезення товарів; прийняття заходів щодо захисту інтересів держави для участі у ЗЕД. Однією з головних задач, які стоять на шляху подолання проблем у міжнародній торгівлі є збільшення закупівель ліцензій на новітні технології, обладнання та машини для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств-виробників. Окрім того, важливим є спрощення проходження митного контролю сировиною, яка необхідна для виробництва вітчизняних товарів першочергового значення. Не менш вагомим є також забезпечення компетентності фахівців, які беруть участь у міжнародній торгівлі.

Ключові слова: зовнішньо-економічна діяльність, експорт товарів, імпорт товарів, зовнішньоторговельний баланс, економічна безпека

Рис.1, Табл.3, Літ.13.

Vlasenko I.V.

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics and Trade
Entrepreneurship

Private Higher Educational Institution
Vinnytsia Institute of Clothing Design and Entrepreneurship
<https://orcid.org/0000-0002-3909-1179>
e-mail: vlasenkoivol@gmail.com

Kotseruba N.V.

Candidate of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Taxation and Finance

Private Higher Educational Institution
Vinnytsia Institute of Clothing Design and Entrepreneurship
<https://orcid.org/0000-0001-5161-3182>
e-mail: nata03198630@gmail.com

Solonenko A.V.

Teacher
Structural unit "Professional College of Clothing Design"
<https://orcid.org/0009-0005-8948-1270>
e-mail: 9881994@gmail.com

STATE AND PROSPECTS OF FOREIGN TRADE ACTIVITIES OF UKRAINE IN WAR CONDITIONS

For Ukraine, foreign economic activity has always been an important component of the successful development of the state, its economy and society. Today, the role of foreign trade is growing in connection with Ukraine's desire to join the European Union, establish mutually beneficial trade with EU countries, take a worthy place in economic integration processes, and prove itself as a reliable and worthy partner.

Examining the dynamics of the ratio of export and import of Ukraine in recent years, it becomes obvious that along with the growth of the volume of export-import operations, imports into Ukraine in recent years have been chronically ahead of exports, and their difference sometimes reaches 8% of GDP. In the product structure of exports, it is possible to note a significant predominance of agricultural products and food products.

In addition to grain, other goods, in particular metal, are also exported this way. After the launch of the alternative sea corridor, the export of products of this group increased. Ukraine increased its export by container transportation +86% by rail transport and +36% by road. It is now the most efficient mode of transport for value-added products.

During 2021-2023, a negative balance was noted for the main groups of goods in the commodity structure of Ukraine's foreign trade.

With the joint efforts of the Ukrainian Government and international partners, exports by sea transport are also increasing. In December 2023, compared to November, this indicator increased by a third and amounted to 7 million 340 thousand tons of cargo. In general, in 2023, Ukraine exported by sea almost 1 million tons more than in 2022. For the successful development of international trade, an extremely important task is the preparation of norms that determine the legal basis of foreign economic activity and their regulation; determination of export regime, rules of import and export of goods; adoption of measures to protect the interests of the state for participation in the FEZ.

One of the main tasks that stand in the way of overcoming problems in international trade is to increase the purchase of licenses for the latest technologies, equipment and machines to increase the competitiveness of domestic manufacturing enterprises. In addition, it is important to simplify the passage of customs control of raw materials, which are necessary for the production of domestic goods of primary importance.

Ensuring the competence of specialists participating in international trade is no less important.

In today's conditions, when Ukraine aspires to join the European Union, it is important to focus efforts on increasing the competitiveness of domestic producers. For this, it is necessary to gradually move away from the export of food and agricultural products, which account for almost two-thirds of

Ukraine's exports, to the production and export of goods with a high added value. The civilized world seeks stabilization and successful development of international trade. Ukraine remains a sovereign participant in this process. Ukraine, even in conditions of war, supplies strategically important products to world markets, imports goods that are necessary for the modernization of the economy, the military-industrial complex and to meet the needs of the population.

Keywords: *foreign economic activity, export of goods, import of goods, foreign trade balance, economic security*

Постановка проблеми. Для України зовнішньоекономічна діяльність завжди була вагомим складовим успішного розвитку держави, її економіки та суспільства. Сьогодні роль зовнішньої торгівлі зростає у зв'язку з прагненням України приєднатися до Європейського Союзу, налагодити взаємовигідну торгівлю з країнами ЄС, посісти гідне місце в економічних інтеграційних процесах та зарекомендувати себе як надійного і гідного партнера.

Міжнародні господарські зв'язки сьогодні є першочерговими чинниками економічного зростання країни, ефективного національного виробництва, виступаючи механізмом налагодження зовнішньоторговельної діяльності.

Протягом останніх трьох років соціально-економічне становище нашої держави погіршилось через повномасштабне військове вторгнення РФ. З огляду на це, важливим є аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі України умовах війни а також лібералізації відносин з ЄС. На сьогодні ЄС є провідним партнером України як з експорту товарів (62,7 %), так і з імпорту (51,4 %). Проте, майже дві третини експорту України припадає на постачання продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції [1].

В умовах сьогодення зміни в економічній діяльності відбуваються надзвичайно швидкими темпами. Важливо розуміти ситуацію в зовнішній торгівлі України для того, щоб успішно долати проблеми і вирішувати нагальні завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності України займалися вітчизняні та зарубіжні вчені. Так, в роботі Кашперської А.І., Яцюк О.В. розглянута зовнішньоекономічна діяльність підприємств України, сучасні виклики та перспективи розвитку [2]. В статті Милашко О.Г. проведено статистичне дослідження стану розвитку зовнішньої торгівлі України [3]. Основна увага в праці Мельник Т., Ковальнової М. зосереджена на дослідженні зовнішньої торгівлі України у контексті процедури спільного транзиту [4]. Стратегічні орієнтири підвищення ефективності експортно-імпортних операцій в системі забезпечення економічної безпеки підприємств розглянуто в роботі Лопатовського В. Г., Новіцького О. В. [5]. Дуляба Н.І., Далик В.П. [6], Батракова, Т., Фоменко, С. [7] дослідили розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах глобальної економічної нестабільності.

Проблемам зовнішньої торгівлі України та її регіонів у контексті світової кризи присвячено працю Соколовської О.М. [8]. Оскільки зовнішньоекономічна діяльність України змінилась з початком повномасштабного вторгнення, то у своєму дослідженні Матвеев М. Е., Лебедченко В. В., Гайдай Г. Г. розглядають регулювання ЗЕД в умовах війни [9]. Проте, умови сьогодення змінюються надзвичайно швидкими темпами. Тому дослідження різних аспектів зовнішньоекономічної діяльності України не втрачає своєї актуальності.

Метою роботи є аналіз експортно-імпортних операцій та виявлення перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України на сучасному етапі.

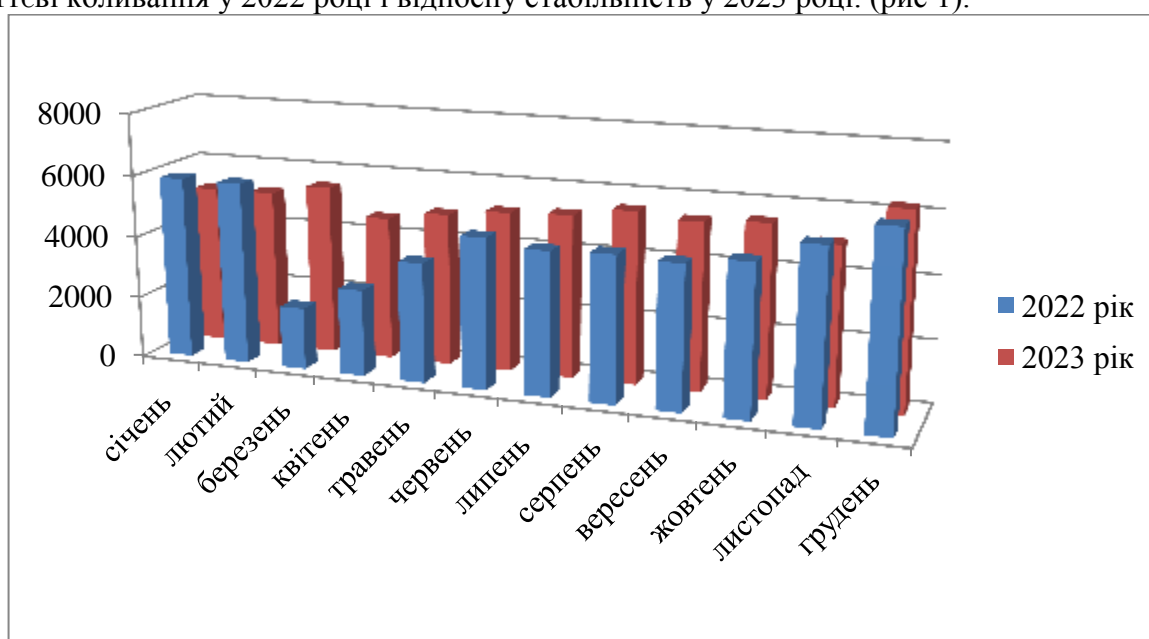
Виклад основного матеріалу. Розглядаючи динаміку співвідношення експорту та імпорту України за останні роки стає очевидним, що разом із зростанням обсягів експортно-імпортних операцій, імпорт в Україну в останні роки хронічно випереджає експорт, а їх різниця сягає часом 8% ВВП [10]. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,80 (у 2021р. – 0,93) (табл.1).

Таблиця 1 - Зовнішньоторговельний баланс України з 2019 по 2023 (млн. грн.)

Рік	Номінальний ВВП зарік	експорт товарів та послуг	% ВВП	Імпорт товарів та послуг	% ВВП	Сальдо (експорт – імпорт)	% ВВП
2019	3974564	1636416	41.2	-1947599	-49.0	-311183	-7.8
2020	4194102	1637399	39.0	-1681526	-40.1	-44127	-1.1
2021	5459574	2224704	40.7	-2286067	-41.9	-61363	-1.1
2022	5191028	1840563	35.5	-2712325	-52.3	-871762	-16.8
2023	6537825	1868904	28.6	-3237014	-49.5	-1368110	-20.9

Так, у 2022р. експорт товарів становив 44148,8 млн.дол. США, або 64,9% порівняно із 2021р., імпорт – 55273,5 млн.дол., або 75,9%. Негативне сальдо склало 11124,7 млн.дол. (у 2021р. також негативне – 4770,8 млн.дол.).

Як видно, найбільшу частку в міжнародній торгівлі України займає імпорт товарів. Розглядаючи імпорт товарів протягом 2022-2023 років щомісячно, можна відмітити суттєві коливання у 2022 році і відносну стабільність у 2023 році. (рис 1).

Рисунок 1 - Імпорт товарів, 2022-2023 рр.

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 233 країн світу. У 2023 році найбільший імпорт був з таких країн:

Китай ввезено товари на 10,4 млрд доларів;

Польща – на 6,6 млрд доларів;

Німеччина – на 4,9 млрд доларів.

А найбільший експорт із України був таким:

Польща – на 4,7 млрд доларів;

Румунія – на 3,7 млрд доларів;

Китай – на 2,4 млрд доларів.

Із усіх товарів, які було ввезено, 65% стосуються таких категорій:

машини, устаткування та транспорт – на 19,8 млрд доларів;

продукція хімічної промисловості – на 11 млрд доларів;

паливно-енергетичні товари – на 10,3 млрд доларів.

Водночас до трійки найбільш експортованих товарів потрапили:

продовольчі товари – на 21,8 млрд доларів;

метали та вироби з них – на 3,9 млрд доларів;

машини, устаткування та транспорт – на 2,9 млрд доларів.

Якщо розглянути товарну структуру експорту та імпорту товарів, то можна відмітити значне переважання в експорті продукції сільського господарства а також продовольчих товарів (табл.2).

Таблиця 2 – Динаміка змін товарної структури зовнішньої торгівлі товарами України у 2021-2023 роках

Продукція	Рік								
	2021			2022			2023		
	експорт	імпорт	сальдо	експорт	імпорт	сальдо	експорт	імпорт	сальдо
Продовольчі товари та с/г продукція	27,71	7,741	19,97	23,41	5,955	17,45	21,85	6,95	14,9
Мінеральні продукти	7,63	0,638	6,992	3,28	0,31	2,97	1,96	0,27	1,7
Паливно-енергетичні товари	0,784	14,93	-14,2	1,06	17,06	-16,0	0,39	10,34	-9,95
Продукція хімічної промисловості, каучук	3,921	14,45	-10,6	1,76	9,56	-7,8	1,145	11,04	-9,9
Шкірсирина, хутро та вироби до них	0,166	0,3	-0,14	0,105	0,241	-0,13	0,078	0,258	-0,18
Деревина та целюлозно-паперові вироби	2,541	1,55	0,99	2,166	0,96	1,2	1,71	1,013	0,7
Текстиль, текстильні вироби, взуття	1,055	3,233	-2,2	0,847	3,06	-2,21	0,407	2,881	-2,48
Вироби з каміння, скла, кераміка	0,568	0,943	-0,37	0,301	0,66	-0,36	0,293	0,689	-0,4
Метали та вироби з них	15,992	4,36	11,6	6,006	2,6	3,41	3,888	3,356	0,53
Машини, устаткування та транспорт	6,118	23,25	-17,1	4,217	15,98	-11,8	2,853	19,82	-17,0
Інші товари	1,603	1,77	-0,16	1,038	3,13	-2,07	1,39	6,841	-5,45
Разом	68,08	73,16	-5,21	44,19	59,51	-15,3	35,964	63,46	-27,1

Протягом 2021 -2023 років відмічалось негативне сальдо за основними групами товарів у товарній структурі зовнішньої торгівлі України.

За підсумками 2023 року в Україні зросли обсяги експорту та склали майже 100 млн тонн товарів, а це на 112 тисяч тонн більше, ніж у 2022 році. Але у вартісному вимірі показник впав на 18,7% або 35,8 млрд доларів США. У 2023 році порівняно з 2022 роком обсяги зросли на 11%, а грошові надходження на 7%. Також 2022 року Україна в 1,7 раза більше експортувала цукру [13].

За більшістю експортних статей українська економіка у 2023 році втратила у виручці. Так, наймасовіший за обсягом експортний товар, кукурудза, при фізичному зростанні на 5% у грошах приніс на 16,8% менше, ніж у 2022 році. У 2023 році з України вивезли 26,2 млн тонн цієї зернової культури [12].

Спільними зусиллями українського Уряду та міжнародних партнерів зростає й експорт морським транспортом. У грудні 2023 року, порівняно з листопадом, цей показник збільшився на третину та склав 7 млн 340 тисяч тонн вантажів. Загалом за 2023 рік морем Україна вивезла майже на 1 млн тонн більше, ніж у 2022 році. Крім зерна, цим шляхом експортують й інші товари, зокрема метал. Після запуску альтернативного морського коридору зріс експорт виробів цієї групи. Так, у грудні, порівняно з листопадом, зріс показник вивезення напівфабрикатів на 40% та прокату плоского на 45,3% [11].

Натомість експорт автомобільним транспортом й далі скорочується. Головна причина – польське блокування кордонів. У грудні, порівняно з листопадом, показник впав на 18,3%, але за підсумками року втрати незначні – лише -0,7%. Україна наростила експорт контейнерними перевезеннями +86% залізничним транспортом і +36% автомобільним. Зараз це найбільш ефективний вид транспорту для продукції з доданою вартістю.

На відміну від експорту, імпорт у грошовому вимірі у 2023 році зріс та склав 62,2 млрд доларів США [12]. Найбільше Україна завозила палива на 7,8 млрд доларів США, «різне» на 3,7 млрд доларів США, лікарські засоби на 1,7 млрд доларів, БПЛА на 681 млн доларів. Також у вагомих позиціях імпорту – автомобілі, добрива та засоби захисту рослин [13]. У 2023 році в Україні спостерігався значний дефіцит торгівлі товарами на суму 26,4 млрд доларів. Його спричинили два ключові фактори – проблеми в логістиці і потреби оборони у 2023 році.

Якщо розглянути обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами у 2022 році, то видно, що найбільшу частку в експорті склали Дніпропетровська (14,2 %), Львівська (6,9 %), Запорізька (6,4%), Одеська (5,4 %) та Київська (4,7 %) області (табл. 3).

Таблиця 3 - Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами у 2022 році

Регіон	Експорт			Імпорт		
	кількість підприємств	вартість, млн. дол. США	відсотків до загального обсягу	кількість підприємств	вартість, млн. дол. США	відсотків до загального обсягу
Україна	16633	44135,6	100,0	29863	55295,71	100,0
Вінницька	734	1600,5	3,6	654	622,8	1,1
Волинська	486	1065,7	2,4	893	2034,2	3,7
Дніпропетровська	1182	6250,8	14,2	2451	3951,6	7,1
Донецька	112	284,2	0,6	157	139,1	0,3
Житомирська	584	718,1	1,6	482	1206,0	2,2
Закарпатська	507	1970,4	4,5	758	1645,4	3,0
Запорізька	412	2808,7	6,4	592	1195,4	2,2
Івано-Франківська	428	684,5	1,6	523	598,0	1,1
Київська	1008	2095,7	4,7	1934	3621,1	6,5
Кіровоградська	340	873,2	2,0	288	249,5	0,5
Луганська	20	8,7	0,0	29	12,3	0,0
Львівська	1280	3024,8	6,9	2830	5387,5	9,7
Миколаївська	314	1642,9	3,7	320	733,5	1,3
Одеська	1096	2400,1	5,4	1688	2132,5	3,9
Полтавська	403	1867,0	4,2	552	1201,5	2,2
Рівненська	413	744,2	1,7	533	550,9	1,0
Сумська	349	723,7	1,6	282	582,5	1,1
Тернопільська	320	780,4	1,8	453	518,9	0,9
Харківська	1059	879,7	2,0	1731	1252,9	2,3
Херсонська	110	57,0	0,1	116	36,8	0,1
Хмельницька	388	780,2	1,8	541	707,5	1,3
Черкаська	489	1293,9	2,9	513	607,0	1,1
Чернівецька	315	286,6	0,6	386	486,3	0,9
Чернігівська	433	717,5	1,6	323	300,4	0,5

Для успішного розвитку міжнародної торгівлі вкрай важливим завданням є підготовка норм, які визначають юридичні основи зовнішньоекономічної діяльності, та їх регулювання; визначення режиму експорту, правил ввезення та вивезення товарів; прийняття заходів щодо захисту інтересів держави для участі у ЗЕД.

Однією з головних задач, які стоять на шляху подолання проблем у міжнародній торгівлі є збільшення закупівель ліцензій на новітні технології, обладнання та машини для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств-виробників. Окрім того, важливим є спрощення проходження митного контролю сировиною, яка необхідна для виробництва вітчизняних товарів першочергового значення. Не менш вагомим є також забезпечення компетентності фахівців, які беруть участь у міжнародній торгівлі.

Висновки. В умовах сьогодення, коли Україна прагне приєднатися до Європейського союзу важливим є спрямування зусиль на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Для цього необхідно поступово відходити від експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції на які припадає майже дві третини експорту України до виробництва та експорту товарів з високою доданою вартістю. Цивілізований світ прагне стабілізації та успішного розвитку міжнародної торгівлі. Україна залишається суверенним учасником цього процесу. Наша держава навіть в умовах війни, постачає стратегічно важливу продукцію на світові ринки, імпортує товари, які необхідні для модернізації економіки, військово-промислового комплексу та для задоволення потреб населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зовнішня торгівля України: актуальні напрями та перспективи на 2024 рік. ALLY Logistic. 24.01.2024. URL: <https://allylogistic.com/зовнішня-торгівляукраїни-актуальні/>
2. Кашперська А.І., Яцюк О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Бізнес-інформ*. 2024. № 5. С. 32-42. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-32-42>
3. Милашко О.Г. Статистичне дослідження стану розвитку зовнішньої торгівлі України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2021. № 1 (76). С. 191–202. URL: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(76\).2021.191-202](https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.191-202)
4. Мельник Т., Ковальова М. Зовнішня торгівля України у контексті процедури спільного транзиту. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 5. С. 4–17. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(130\)01](https://doi.org/10.31617/3.2023(130)01)
5. Лопатовський В. Г., Новіцький О. В. Стратегічні орієнтири підвищення ефективності експортно-імпортних операцій в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 139–146. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.139.146>
6. Дуляба Н.І., Далик В.П. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах глобальної нестабільності. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8358> (дата звернення: 26.02.2023).
7. Батракова, Т., & Фоменко, С. (2023). Сучасний стан зовнішньої торгівлі України в умовах економічної нестабільності. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (4 (04), 56-62. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.4-10>
8. Соколовська О.М. Проблеми зовнішньої торгівлі України та її регіонів у контексті світової кризи. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1(38). С. 97-102.
9. Матвеев М. Е., Лебедченко В. В., Гайдай Г. Г. Регулювання ЗЕД в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2022. № 5. С. 232–245. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-232-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245)
10. Зовнішня торгівля товарами України у 2023 році. Дія.Бізнес. Експортний напрям. 10.01.2024. URL: https://export.gov.ua/news/5170-zovnishnia_torgivlia_tovarami_ukraini_u_2023_rotsi

11. Економічна правда. Експорт з України під час війни: як змінилась структура поставок української продукції за кордон. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/> (дата звернення: 28.02.2023).

12. Експрес-випуск «Зовнішня торгівля товарами за 2023 рік». Державна служба статистики України. URL: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ukrstat.gov.ua%2Fexpress%2Fexpr2024%2F02%2F04.docx&wdOrigin=BROWSELINK>

13. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. Зовнішня торгівля. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 27.02.2023).

REFERENCES

1. Foreign trade of Ukraine: current trends and prospects for 2024. ALLY Logistic. 01/24/2024. URL: <https://allylogistic.com/зовнішня-торгівляукраїни-актуальни/>

2. Kashperska A.I., Yatsyuk O.V. Foreign economic activity of enterprises: modern challenges and prospects for development. Business-inform. 2024. No. 5. P. 32-42. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-32-42>

3. Mylashko O.G. Statistical study of the state of development of foreign trade of Ukraine. Bulletin of social and economic research. 2021. No. 1 (76). P. 191–202. URL: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(76\).2021.191-202](https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.191-202)

4. Melnyk T., Kovaleva M. Foreign trade of Ukraine in the context of the common transit procedure. Foreign trade: economics, finance, law. 2023. No. 5. P. 4–17. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(130\)01](https://doi.org/10.31617/3.2023(130)01)

5. Lopatovsky V. G., Novitsky O. V. Strategic guidelines for increasing the efficiency of export-import operations in the system of ensuring the economic security of enterprises. Innovation and Sustainability. 2022. No. 4. P. 139–146. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.139.146>

6. Dulyaba N.I., Dalyk V.P. Development of Ukraine's foreign trade in the context of global instability. Effective economy. 2020. No. 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8358> (access date: 02/26/2023).

7. Batrakova, T., & Fomenko, S. (2023). Current state of Ukraine's foreign trade in the context of economic instability. Digital Economy and Economic Security, (4 (04), 56-62. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.4-10>

8. Sokolovska O.M. Problems of foreign trade of Ukraine and its regions in the context of the world crisis. Bulletin of Economic Science of Ukraine. 2020. No. 1(38). P. 97-102.

9. Matveyev M. E., Lebedchenko V. V., Gaidai G. G. Regulation of foreign economic activity in wartime. Scientific Perspectives. 2022. No. 5. P. 232–245. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-232-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245)

10. Foreign trade of goods of Ukraine in 2023. Action. Business. Export direction. 01/10/2024. URL: https://export.gov.ua/news/5170-zovnishnia_torgivlia_tovarami_ukraini_u_2023_rotsi

11. Economic Truth. Exports from Ukraine during the war: how the structure of supplies of Ukrainian products abroad has changed. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/> (access date: 02/28/2023).

12. Express issue "Foreign trade in goods in 2023". State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ukrstat.gov.ua%2Fexpress%2Fexpr2024%2F02%2F04.docx&wdOrigin=BROWSELINK>

13. National Bank of Ukraine. External Sector Statistics. Foreign Trade. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (access date: 27.02.2023)